

ЗОЗУЛЯ

Анжеліка Миронівна,
магістрант II-го року навчання
історичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(м. Київ)

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНОГО ІСТОРИКА ПЕТРА КУРІННОГО (1920-ті – початок 1940-х років)

Петро Петрович Курінний (1894 – 1972) – відомий український історик, археолог, етнограф, фундатор та перший директор Уманського краєзнавчого музею, Всеукраїнського музейного містечка (1926-1932), професор Українського Вільного Університету в Мюнхені, один із засновників Української Вільної Академії Наук. Основна увага пропонованої статті зосереджена на науково-організаційній роботі вченого, його діяльності у справі розбудови вітчизняної історичної науки. Водночас здійснено спробу створення інтелектуальної біографії науковця, репрезентації його особистості в сукупності індивідуальних якостей та взаємовідносин із суспільними інституціями у період 1920-х – початку 1940-х років.

Ключові слова: *Петро Курінний, Всеукраїнська академія наук, Всеукраїнський археологічний комітет, Всеукраїнське музейне містечко, музейна археологія, пам'яткоохоронна діяльність.*

Петр Петрович Куринной (1894 – 1972) – известный украинский историк, археолог, этнограф, фундатор и первый директор Уманского краеведческого музея, Всеукраинского музейного городка (1926-1932), профессор Украинского Свободного Университета в Мюнхене, один из основателей Украинской Свободной Академии Наук. В предложенной статье рассматривается научно-организационный вклад Петра Куринного в развитие отечественного исторического знания. Осуществлена попытка создания интеллектуальной биографии ученого, репрезентации его личности в совокупности индивидуальных качеств и взаимосвязей с общественными институциями в период 1920-х – начала 1940-х годов.

Ключевые слова: *Петр Куринной, Всеукраинская академия наук, Всеукраинский археологический комитет, Всеукраинский музейный городок, музейная археология, памятничкоохранныя деятельность.*

Petro Kurinnyj (1894 – 1972) – a famous Ukrainian historian, archaeologist, ethnographer, the founder and the first Director of the Uman local history Museum, the Ukrainian Museum-town (1926-1932), Professor of the Ukrainian Free University in Munich, one of the founders of the Ukrainian Free Academy of Sciences. The main content of the article is focused on scientific and organizational work of Petro Kurinnyj, his activities in the development of national historical science. The author clarifies the facts of intellectual biography of the scientist, and representations of his person in combination of individual qualities and relationships.

Keywords: *Petro Kurinnyj, The National Academy of Sciences, the All-Ukrainian Archaeological Committee, All-Ukrainian Museum town, the Museum of archaeology, monument protection activities.*

Антропоцентрична орієнтованість української науки впродовж останніх двох десятиліть знаходить яскраве відображення у зростанні інтересу до біографічних студій. Потенціал таких досліджень здається невичерпним – досягнення чималої кількості визначних діячів на сьогодні залишаються несправедливо забутими. Серед них і роботи видатного українського вченого – Петра Курінного (1894 – 1972).

Проблема вивчення наукової діяльності Петра Курінного в українській та зарубіжній історіографії ХХ – початку ХХІ століття майже позбавлена тяглості традиції. Радянським авторам згадувати про одного з «ворогів народу» заборонялося. Сучасники вченого, з якими він співпрацював у еміграції не володіли достатньою кількістю матеріалів про «український» період його життя. І тільки нещодавно тема була дещо актуалізована вітчизняними дослідниками. Так, наприклад, можемо відзначити роботи П. І. Горохівського [1], С. І. Білоконя [2], М. М. Варшавської [3], Л. В. Пекарської [4], Г. А. Станіциної [5], В. А. Колеснікової та І. В. Чорновол [6]. Проте більшість вищезазначених історіографічних позицій – публікації оглядового та довідкового характеру, у яких трапляється чимало неточностей щодо відомостей про біографію, наукової кар'єри, напрямів дослідження та робіт вченого. Разом з тим висвітлення тематики є можливим і повинно базуватися на залученні джерельної бази, репрезентованої опублікованими та неопублікованими матеріалами, різними за

своєю формою, походженням та інформативністю. Виходячи з цього, основним завданням дослідження є аналіз науково-організаційної діяльності П. Курінного в контексті розвитку української науки 1920- початку 1940-х рр.

Ім'я Петра Курінного в історичній науці здебільшого пов'язують з дослідженням трипільської та білогрудівської культур, пам'яток давньоруського Києва та минулого Уманщини, пошуком та опрацюванням цікавих та унікальних фольклорних матеріалів. Проте наукова біографія вченого визначається не лише дослідницьким (теоретичним) доробком, але й практичною діяльністю в музейній, пам'яткоохоронній, науково-організаційній та педагогічній галузях.

Слід відзначити, що перший досвід у цій сфері Петро Курінний здобув ще в «уманський» період діяльності (1917-1924). Так, одразу по завершенню навчання на історико-філологічному факультеті Університету Св. Володимира, молодий вчений, натхненний знаннями, отриманими від наставників – Д.М. Щербаківського, М.В. Довнар-Запольського, В.Ю. Данилевича, С.С. Голубєва – повертається додому і присвячує себе викладацькій діяльності в Уманській гімназії та роботам по організації «Історичного музею Уманщини» у приміщенні Першої Української гімназії імені Б. Грінченка. В основу колекцій музею було „покладено його персональну збірку археологічної та нумізматичної старовини – наслідок студентських подорожувань по Гуманщині”[7, С. 269]. Менше ніж за рік, у 1918 р. школа видала кілька перших професійно-наукових музейних публікацій та покажчик музею, який висвітлював історико-культурний розвиток Уманщини. Співпраця Музею та школи, призвела до інтенсивного розгортання роботи закладу та наповнення його фондів [8, С. 237].

Організуючи роботу музею, Петро Курінний підтримував зв'язки також і з київськими колегами та інституціями. Свідчення цьому знаходимо у протоколах засідань Археологічного комітету Всеукраїнської академії наук. У 1923 р. на об'єднаному засіданні Секції Мистецтв та Археологічної Секції Археологічного комітету Петро Курінний зробив доповідь „Уманський музей”.

На засіданні були присутні: Голова – О.П. Новицький, К.М. Антонович, Д.М. Щербаківський, М.М. Ткаченко та інші. Доповідач детально розповів про існуючі відділи музею та їх наповнення. Підсумовуючи засідання О.П. Новицький зазначив, що „П. П. Курінним пророблена велика праця і бажає аби він так же продуктивно працював далі” [9, арк.8].

Початок нового етапу організаційної діяльності Петра Курінного збігається з початком «київського» періоду в його житті. Так, 9 березня 1923 р. Головний Комітет Народного Комісаріату Просвіти, за присутності О. Новицького, М. Біляшівського та Д. Щербаківського, ухвалили: «Закликати на посади завідуючих відділами Музею В. Зуммера, Ф. Ернста та П. Курінного. До останнього, що проживав на той час в Умані, доручено негайно звернутися О. Новицькому» [10, арк.8]. У листі від 1 січня 1924 р. М. Біляшівський напише П. Курінному наступне: «Вам ще треба буде багацько де чого зробити, перед Вами тільки відкривається широкий шлях для праці – на Вас – великі надії – пам’ятайте про це і бережіть сили... А перебратися Вам з усіх боків потрібно. Перше – щоб далі набиратись знання і слідкувати за науковим поступом, а друге – щоб прилучитись до ширшого українського життя» [11, арк.143]. Сукупність сприятливих обставин відкрила перед молодим дослідником нові обрії діяльності, нові можливості та нові перспективи. До Києва з Умані Петро Курінний переїздить, очевидно, в липні 1924 р., а на посаду директора Музею культур заступає не пізніше 25 липня [12, С. 49].

3 липня 1924 р., внаслідок реорганізаційних процесів, збільшення штату працівників, Петро Курінний стає членом Всеукраїнського археологічного Комітету (ВУАК). На третьому засіданні Комітету, яке відбулося 4 липня 1924 р., його учасники доручили молодому фахівцю скласти проект статуту. Менш ніж за три місяці доручення було виконано. Пройшовши декілька етапів обговорень, проект був затверджений на пленумі ВУАКу 16 листопада 1927 р. [13, Л. 71], майже не зазнавши суттєвих змін.

Того ж 1924 р. Петра Курінного обирають заступником директора Вищих Археологічних курсів – установи, що мала би розгорнути підготовку спеціалістів з археології, етнології, музейництва. Щоправда, реалізувати проект так і не вдалося через недофінансування [14, арк.8].

У 1925 р. Курінний входить до складу Комісії з організації звітної виставки ВУАКу, що розпочала свою роботу 27 грудня 1925 р. Під час проведення цього заходу відбулася археологічна нарада, де було підбито підсумки дослідницької роботи колективу за 1925 р. та сформовано нові завдання у вивченні археологічного минулого України [15, арк.32].

В цей же час Петро Курінний активно працював над проблематикою збереження пам'яток мистецтва, був членом Золотарської та Софійської комісій, які займалися дослідженням музейних речей, вилучених з церков та молитовних домів, музейних скарбів, що поверталися до України з Москви, пошкоджених мистецьких пам'яток. В роботі продемонстрував свої організаційні якості, вміння переконувати та врегульовувати конфлікти. Так, у ситуації, коли у зв'язку з реставрацією ікони Божої Матері Ігорівської постали незгоди між лаврською монастирською громадою і вченими–представниками ВУАКу [16, С.50], Петро Курінний зміг донести до простих людей ідею доречності реставраційних робіт та зберегти пам'ятку для майбутніх поколінь. Згодом, у 1934 р., Петро Курінний всіма можливими засобами намагався захистити від нищення Михайлівський золотoverхий Собор: «поки ця пам'ятка в наших руках... ми повинні всі наявні непорозуміння розрішити, тому що всіляке недомовляння може викликати різне тлумачення у класового ворога» [17, С.130]. Проте протидіяти системі було важко.

Дослідницьке та громадянське зацікавлення Петра Курінного у збереженні культових споруд як пам'яток духовної культури, небажання миритися з політикою більшовицьких властей по відношенню до православних святинь спонукало дослідника до пошуку шляхів вирішення цих проблем. У першу чергу його цікавила доля Києво–Печерської Лаври, що перебувала в небезпеці повної руйнації. План порятунку її об'єктів полягав у

створенні системи так званих „антирелігійних музеїв» з колишніх храмів та церковних споруд, в яких зберігалися цінні для культури церковні речі, які ще не були вилучені в процесі пограбування коштовностей більшовиками. Сам дослідник називатиме цю роботу - «діяльністю на музейному фронті» [18, арк.1]. Ідею перетворення колишньої Лаври на історико-культурний заповідник підтримали президент Всеукраїнської академії наук (ВУАН) В. Липський, академіки А. Кримський, Г. Павлуцький, В. Шмідт, М. Василенко, М. Біляшівський, професори Д. Щербаківський, Ф.Л. Ернст, В.Г. Ляскоронський, керівник Комісаріату освіти Я. Ряппо, музейний відділ Головнауки РСФСР на чолі з В. Троцькою [19]. Зрештою, проти цього не заперечував навіть Голова РНК України Х. Раковський [20, С.41].

29 вересня 1926 р. було видано Постанову Уряду про створення на базі Києво-Печерської Лаври Заповідника, який згодом був перейменований у Всеукраїнський державний культурно-історичний заповідник, а також створення при ньому Всеукраїнського музейного містечка (далі -ВММ) [21, С.121]. З цього часу Лавра стає центром інтенсивного музейного будівництва. Першим директором ВММ було затверджено П.П. Курінного.

Організаційна робота з інституалізації Заповідника повністю захопила дослідника. Під його керівництвом обговорювалися та приймалися усі найважливіші рішення, напрацьовувалися стратегічні плани розвитку проекту. Одним з перших установчих документів у справі було Рішення про розподіл Заповідника на 10 окремих музеїв: 1) Лаврський музей Культу та Побуту; 2) Музей архітектури X – XIX ст.; 3) Музей Української Старовини П.П. Потоцького; 4) Український театральний музей ВУАН; 5) Музей діячів української науки і мистецтв ВУАН; 6) Музей Археології Академії Наук; 7) Кабінет Антропології і Етнології ВУАН; 8) Музеї-Храми: Трійці – XI – XVII ст.; 9) Близьчі та дальні печери X – XI ст.;10) Музей ливарництва X – XVIII ст.; 11) Заповідні архіви і бібліотеки Києво-Печерської Лаври та допоміжні заклади, до яких відносили Всеукраїнську Реставраційну майстерню; Базу

Туризму; інші майстерні [22, С.60]. Усі музеї планувалося сформувати на основі колекцій Лаврського музею.

Згодом, у «Плані використання бувшої Києво-Печерської Лаври» (1927) П. Курінний визначить і цільову установку заповідника «Всеукраїнський музейний городок»: «Припинення руйнації, консервація, переведення реставрації, збереження культурного й побутового обличчя Лаври як пам'ятки Української Культури світового значення... перетворення Лаври у величезний науково-дослідний центр з широкою політосвітньою установкою» [23, С.49].

Перебуваючи на посаді Директора ВММ Петро Курінний отримує чудовий досвід організаційної роботи. У 1927 р. він ініціює скликання Всеукраїнського музейного з'їзду¹, що мав би сприяти вирішенню окремих теоретико-методологічних питань, що стосувалися роботи музеїв, створюється проект мережі музеїв. В цей же час налагоджується зв'язок з музеями по регіонах, зокрема з Уманським, Бердичівським, Одеським та Поліським краєзнавчими центрами.

Проект мережі музейних установ УСРР [24, арк. 16].

¹ –НА ІА НАНУ, Ф. 10. – Архів Петра Курінного – Спр. 17. - Археологія (різні чернетки, виписки, нотатки, плани археологічних робіт, фото, записні книжки)”. – Рукопис та машинопис укр. та російською мовами. – Арк. 16.

Не обходить увагою Петро Курінний і реставраційну складову культурного відродження. Зокрема у роботі «Три роки праці реставраційної майстерні» зазначає, що «мріяв про розширення справи реставрації у всеукраїнському масштабі: організацію мережі реставраційних закладів у системі музеїв, піднесення загального рівня реставраційної практик, що, на його думку, сприяло б утворенню наукової школи реставрації в Україні й поліпшенню стану музейних експонатів» [25, арк. 26].

Петро Курінний (зліва) за роботою у реставраційній майстерні Всеукраїнського Музейного містечка, 1926 р. [26, арк. 18].

Окремим аспектом можна виділити організаційно-видавничу діяльність Петра Курінного. Так, відомо, що саме завдяки виявленій вченим ініціативі у 1925 р. Археологічна секція ВУАК ухвалила рішення започаткувати видання «Матеріалів до української археології та джерел до її історії». Окрім цього, знаємо, що на засіданні археологічного відділу 15 грудня 1927 р. Петро Курінний виступив з обґрунтуванням ідеї видання власного бюлетеня Комітету, в якому повинні були друкуватися аналітичні та інструктивні матеріали, короткі замітки з питань пам'яткознавства та охорони пам'яток, хроніки відповідної діяльності наукових установ, товариств, музеїв, рецензії та бібліографічні замітки, матеріали про персоналії [27, арк. 64-66]. Пропозиція

Курінного отримала схвалення на всіх рівнях затвердження. Наприкінці 20-х років вдалося реалізувати ідею випуску періодичного органу ВУАКу – «Хроніки археології та мистецтва», до редакційної комісії увійшли В. Козловська, П. Курінний та С. Магура [28, арк. 2].

З 1929 р. Петро Курінний стає вченим секретарем ВУАК [29, арк. 4-5]. У роботі Нестулі С. І., що досліджувала історію інституції, йому доволі вичерпно подано наступну характеристику: «Людина непересічних наукових здібностей та організаторського хисту, він один із перших українських археологів змирився з необхідністю, а, можливо, зрозумів неминучість «більшовизації» наукової ниви і доклав чимало зусиль, аби перевівши діяльність ВУАКу у визначене партійно-політичною верхівкою річище, все ж, зберегти Комітет, як науково-координаційний та пам'яткознавчий центр» [30, Л. 125].

«Великий перелом» кінця 20-х – початку 30-х років не міг не позначитися на процесах життєдіяльності української науки. Восени 1929 р. президія ВУАК доручила П. Курінному підготувати новий 5-річний план, який би відповідав реаліям доби перебудови народного господарства і суспільно-політичного життя. Через деякий час вчений запропонував ґрунтовну доповідну записку, в якій виклав своє бачення нового «плану участі всіх установ, що вивчають пам'ятки матеріальної культури, в реконструкції нашого господарства і власної їх реконструкції на засадах діалектичного матеріалізму» [31, арк. 5].

На початку 1930-х років статус головного центру координації пам'яткознавчих студій переходить до Українського комітету охорони пам'яток культури при НКО УСРР. Намагаючись заслужити довіру керівництва, у 1930 р. П. Курінний ініціює у ВУАКу проведення адміністративної реформи. Вчений обґрунтував необхідність зниження «навантаження штатних робітників канцелярською реформою», з метою інтенсифікації наукової діяльності окремих підрозділів Комітету.

Проте в умовах, коли в країні розпочався новий етап шельмування учених старої формації та наукових установ, в яких вони працювали, будь-які реформи приречені на ризик. Тавро «контрреволюціонера» було накладено і на Петра Курінного. Першим попередженням було рішення, зафіксоване у Витязі з протоколу № 13 засідання Комісії по чистці апарату ВУАН від 5-го серпня 1930 р., коли було ухвалено: «За притягнення до співробітництва у Видавництві ВУАКу попа Карпова оголосити догану». Три роки по тому, у ніч з 24 на 25 лютого 1933 р. вченого беруть під арешт [33, С. 345]. «Перевихованням» Петра Курінного займалися впродовж десяти днів. 8 березня 1933 р. Петро Курінний у заяві до Колегії Державного Політичного Управління УСРР зізнається: «Всю свою контрреволюційну діяльність вважаю за помилкову і цілковито засуджую» [34, арк. 4].. Постановою від 11 травня 1933 р. міру запобіжного заходу для підсудного змінено на підписку про невиїзд. Наступним було рішення про те, що каральним органам не вдалося зібрати інформацію для передачі справи до суду, у зв'язку з чим переслідування П. Курінного було припинено. Формально, згідно наказу Заступника Народного Комісара Освіти від 17.V. 1933 р. його відрядили у розпорядження Народного Комісаріату Освіти, на певний час зборонили професійно займатися наукою [35].

Лише у 1937-38 рр. Петро Курінний повертається до дослідницької роботи, обіймає в цей час посаду консультанта в Історичному Музеї Києва та посаду старшого наукового співробітника в Інституті археології Академії Наук, де працюватиме до 1941 р..

У 1940-х рр.. Петро Курінний є членом Комітету Охорони та збереження історико-культурних і археологічних пам'яток при Виконкомі Київської міськради [36, арк. 17], Директором Центрального історичного музею в Києві, співробітником Музею-Архіву переходової доби [37, арк. 4]. У 1943 р., з прийняттям рішення про еміграцію до Німеччини, закінчується «український» період життя вченого.

Таким чином, на основі опрацювання джерельної бази, можемо зробити висновки про значний внесок Петра Курінного у процеси інституціалізації української науки 1920-х – початку 1940-х, що знаходить своє підтвердження у результатах як наукової, так і організаційної роботи. Керівні посади у провідних наукових інституціях, таких як ВУАК та ВУАН, ВММ були для Петра Курінного інструментом для наукових студій та пам'яткоохоронної роботи. Віддана пасіонарна діяльність дослідника заслуговує уваги дослідників, може і повинна стати об'єктом подальших наукових студій.

Список використаної літератури:

1. *Горохівський П.П.* П. Курінний – видатний учений і діяч культури України 20-30-х років ХХ століття / П. П. Курінний // Історія археологічного знання в Україні / Передмова і вступ. ст. П. Горохівського. – 3-тє вид. – Умань, 2013.- С. 4–19.
2. *Білокінь С.* Курінний П.П. / Вчені Інституту історії України : Біобібліогр. Довід.. – К., 1998. – С. 170–172.
3. *Варшавська М.М.* Петро Петрович Курінний – один із зачинателів музейної справи в Україні: До 100-річчя Національного музею історії України. – К., 1998. – С. 3–11.
4. *Пекарська Л.В.* Петро Курінний : повернення із забуття / Л.В. Пекарська // Національному музею історії України – 110 – Ч. 2. – К., 2009. – С. 94–105.
5. *Станіцина Г.* Сторінки життя родини Курінних в Умані в 1900-1930-х рр. // Ант : Вісн. археології, мистецтва, культури. – 2007–2008. – Вип. 19–21. – С. 191–199.
6. *Колеснікова В.А., Черновол І.В.* Уманський краєзнавчий музей : історія створення в особах // Актуальні проблеми археології, історії та історичного краєзнавства Буго-Дністровського межріччя : Зб. наук. пр. / Відп. ред. В.І. Марочко, А.Г. Морозов. – Умань : ПП «Жовтий», 2012. – С. 326–330.
7. *Курінний П.П.* Соціально–історичний музей Уманщини / П.П. Курінний // Український музей. – К., 2007. – Вип. 1. – С. 269–283.
8. *Там само.*
9. *НА ІА НАНУ, Ф. ВУАК, Спр.–31 а : VARIA.* В справі охорони пам'яток та протокол засідання ВУАКу та постанова комісії по виробленню форми контракту з РАІМК. – 64 арк.
10. *НА ІА НАНУ, Ф. ВУАК, Спр. 5 : Протоколи зборів ВУАКа за 1923 рік (Організація музеїв, зокрема, Музгородка).* – 28 арк.
11. *НА ІА НАНУ, Ф. 10, Архів Петра Петровича Курінного.* – Спр. 56а : Листи до Курінного П. П. – 196 арк.

12. *Тимченко Т.* Київська школа реставрації станкового малярства : (1920–1930 рр.) / Тетяна Тимченко // Пам'ятки України : історія та культура. – 2001. – №. 4. – С. 47–56.
13. *Нестуля С.І.* Роль наукової та творчої інтелігенції в становленні Всеукраїнського Археологічного комітету (1917- початок 30-х років) : Дис... канд. іст. наук / С.І. Нестуля, Кременчуцький держ. політехнічний ін-т. – Кременчук, 1998. – 212 с.
14. *НА ІА НАНУ*, Ф. ВУАК, Спр. 20 : Різне листування: охорона пам'яток старовини, організація та Статут ВУАКу, протоколи засідань ВУАКу з приводу археологічних досліджень та ін. – 96 арк.
15. *НА ІА НАНУ*, Ф. ВУАК, Спр. 102. : Дослідження Трипільської культури (листування в справі організації дослідів, протоколи засідань, кошториси). – 148 арк.
16. *Тимченко Т.* Київська школа реставрації станкового малярства : (1920–1930 рр.) / Тетяна Тимченко // Пам'ятки України : історія та культура. – 2001. – №. 4. – С. 47–56.
17. *Костючок О.*, Латуха Т. Стенограма наради щодо питання зняття мозаїк і фресок Михайлівського монастиря, яка відбулася 4 серпня 1934 р. RUTHENICA // Щорічник середньовічної історії та археології Східної Європи / Наук. ред. : В. Ричка, О. Толочко ; НАН України, Ін-т історії України. – Том XI. – К. : Ін-т історії України ; Laugus, 2012. – С. 128–164.
18. *НА ІА НАНУ*, Ф. 10 : Архів Петра Курінного. – Спр. 11 : Музейні справи. Листування, каталоги, списки речей, проекти, списки книг, фінансові справи, матеріали наради музейних робітників міста Києва 1928 р. – 49 арк.
19. *Врятована Лавра* [Електронний ресурс]. // Режим доступу : <http://www2.kreschatic.kiev.ua/?id=2974&page=6>.
20. *Репресоване* краєзнавство (20–30-і роки) України / АН України, Ін-т історії України, М-во культури України ; Наук. ред. : П.Т. Тронько, Ю.З. Данилюк. – Хмельницький : Хмельницький ред.-видав. відділ, 1991. – 328 с.
21. *Очерки истории Киево-Печерской Лавры и заповедника.* – К., 1992. – 228 с.
22. *Курінний П.П.* Нариси з історії української археології. Університетські виклади. – Авгсбург, 1947. – 188 с.
23. *Тимченко Т.* Київська школа реставрації станкового малярства : (1920–1930 рр.) / Тетяна Тимченко // Пам'ятки України : історія та культура. – 2001. – №. 4. – С. 47–56.
24. *НА ІА НАНУ*, Ф. 10, Архів Петра Курінного – Спр. 17 : Археологія (різні чернетки, виписки, нотатки, плани археологічних робіт, фото, записні книжки). – Рукопис та машинопис укр. та рос. мовами. – 164 арк.
25. *НА ІА НАНУ*, Ф. 10. Архів Петра Курінного. – Спр. 13 : Три роки праці Реставраційної Майстерні Лаврського Музею культів та побуту над консервацією та реставрацією музейних збірок. – 42 арк.

26. *НА ІА НАНУ*, Ф. 10. Архів Петра Курінного. – Спр. 11 : Музейні справи. Листування, каталоги, списки речей, проекти, списки книг, фінансові справи, матеріали наради музейних робітників міста Києва 1928 р.. – 49 арк.
27. *НА ІА НАНУ*, Ф. ВУАК, Спр.142 : Журнали зборів Пленуму ВУАКу – 286 арк.
28. *Там само.*
29. *Там само.*
30. *Нестуля С.І.* Роль наукової та творчої інтелігенції в становленні Всеукраїнського Археологічного комітету (1917- початок 30-х років) : Дис... канд. іст. наук / С.І. Нестуля, Кременчуцький держ. політехнічний ін-т. – Кременчук, 1998. – 212 с.
31. *НА ІА НАНУ*, Ф. ВУАК, Спр.309 : Звіт ВУАКу за 1929 рік. Звіт ВУАКу за 1930 рік. – 126 арк.
32. *Білокін С.* Масовий терор як засіб державного управління в СРСР, 1917-1941 рр. : Джерелознавче дослідження. – К., 1999. – 864 с.
33. *ЦДАГО України*, Ф. 263 : Колекція позасудових справ реабілітованих. – Спр. 48628 : Витяг з кримінальної справи від 26 лютого 1933 р. про злочинну діяльність громадянина Курінного Петра Петровича, члена контрреволюційної націоналістичної організації. – 152 арк.
34. *Бонь О.І.* Особливості архівної джерельної бази біографічних досліджень діячів гуманітарної науки радянської України в 1920-1930 рр. : [Електронний ресурс]. / О.І. Бонь // Режим доступу : http://chitalka.net.ua/textbooks/1/p_5146.html.
35. *НА ІА НАНУ*, Ф. 10, Архів Петра Курінного. – Спр. 26. Матеріали воєнних років. – 38 арк.
36. *НА ІА НАНУ*, Ф. 10, Архів Петра Курінного. – Спр.18 : VARIA. Записки, різне листування, етнографічні відомості. – 69 арк.
37. *НА ІА НАНУ*, Ф. 10, Архів Петра Курінного. – Спр.18 : VARIA. Записки, різне листування, етнографічні відомості. – 69 арк.